

Lesarabrøv

Eginpeningur í skipum

Í sambandi við rættarmálini um eginpening ella manglandi eginpening í Heygadrangi og Skálafjalli, eydnaðist verjunum at fáa lýst, hvussu kravið til eginpening hevur verið praktiserað seinastu nógvu árinum í Føroyum, ikki bert av føroyingum, men eisini av danska skipskreditgrunninum.

Hetta arbeiddi átti ákærmyndugleikin annars at greitt úr hondum í ógvusliga granskingararbeiði sinum.

Í fjølmiðlaviðgerðini av dómnum nýta politikarar og aðrir hesar dómur at brigsla hvørjum øðrum politiskt ella rættsligt ábyrgdarloysi og tað forðar so fyrri einum sakligum tjaki um málini.

Av tí, at nógv persónligar kenslur eru í slíkum málum, vil eg skriva undir dulnevni, soleiðis at um onkur hevur hug at gera viðmerkingar, kann hesin gera tað út frá hesari grein, óbundin av hvør ella hvat eg ella minni eru ella vóru.

Mær dámar ikki at skriva dulnevnt, men í ávisum forðum kann eitt mál lýstast objektivari, um lesarin ikki hugsar um, hvør skrivarin er og tá eingi persónlig álöp verða gjørd, vóni eg, at blaðið kann eftirlíka ynski minum.

---o---

Spurningurin um eginpening var nógv umrøddur í fjølmiðlunum nógv ár áðrenn Heygadrangur kom upp á tal. Haldi meg minnst, at Pauli Ellefsen miðskeiðis í sjeytiárunum fylti hvarja Dimmu við skrokka-málinum. Dagblaðið hevði um tað mundið eisini eina teknirøð um rottur, har tann eina røðin var at eigarin av m/b Tufluni í fekk tey ræð at byggja eina nýggja Tuflu og at lata byggjandi skipasmiðjuna keypa gomlu tufluna fyrri eitt uppskrúva virði, soleiðis at eginpeningurin fekk til vega við sølu av gomlu tufluni.

Tað undrar tí, at fjølmiðlaviðgerðin av Heygadrangs- og Skálafjallmálinum ikki ger eina neyvri kanning av sjálvum kravinum til egin kapitalin og hvat eginpeningur var ella hvussu hann kundi uppstada.

Í verjuni av egnum leikluti um manglandi krøv til egin kapitalin kappast politikararnir – tó undantikið N.P. Danielsen – at pástanda, at teir vóru óvitandi um annað enn at egin kapitalurin var reellur, uttan tó at gera eina roynd at greiða frá, hvat reellur egin kapitalur var.

Hes skal tí gerast ein roynd at greiða frá, hvussu

eginkapitalur – við góðkenning landsstýrisins – kundi fáast til vega og harvið í lógarinnar eygum gerast eins reellur sum einhvør annar eginpeningur.

Tað er møguligt, at upprunatankin við eginkapitalinum var, at hetta var skattaður eginpeningur, antin sum reidur peningur ella sum frivirði í øðrum ognum, men longu í 1960-61 játtaði landsstýrið reiðara at fáa eginpening til vega við provisiónum frá leverandørnum av motorum o.a. til síni egnu skip.

Longu tá góðkendi Landsstýrið, at eginkapitalurin ikki nýttist at vera til staðar, tá byggisáttmáli varð gjørdur, men at eginkapitalurin kundi uppstada av sjálvari byggingini av skipinum.

Við góðkenning av hesari mannagongd var kravið um skattaðan tøkun eginpening endaliga slept.

Seinni góðkendi Landsstýrið eisini, at tann byggjandi skipasmiðjan setti partapening í felagið, sum lat skipið byggja og annars, at skipasmiðjan lænti reiðari um meginpartin av eginpeninginum.

Tað vóru ongir reglur ella avmarkingar settar og við hesum góðkenningum og praksis kundi tí allur eginkapitalur lógliga fáast til vega uttan at reiðarið átti eina krónu frammanundan.

Onkur politikari hevur sagt, at ein treyt var, at hesar provisiónir og lán ikki máttu vera skipið dýrari, men tað er nyttuleys treyt at seta, tí eingin kann prógva, at skipið gjørdist dýrari av hesari orsök og einki mark var sett fyrri tí vinningi, sum skipasmiðjan, motorleverandørar ella aðrir undirleverandørar kundu rokna sær. At vinningurin hevur verið stórur í fleiri forðum, prógvast av støddini av provisiónunum, sum reiðari ella reiðari kundi fáa.

Eg skal her geva nøkur dømi uppá, hvussu hesin praksis lógliga kundi nýtast:

DØMI 1
Maður ella felag byggir skip fyrri t.d. 50 mill. kr. Frá leverandørnum av motori og øðrum fær hann avtalað provisión uppá 5 mill. kr. sum verða útgeldnar honum og hann setir so hesar 5 mill. kr. í sum eginpening. Um hesar provisiónir verða inntøkufordar koma tær neyvni til skattningar nakrantíð, tí við teimum stóru skattligu avskrivningar-møguleikum uppá skip, er hetta helst farið av knórnum áðrenn spurningurin verður aktuallur.

Skuldi tað hent, at rakstururin kláraði at forrenta skipið í nógv ár, vildi rakstururin óiva klára forrenting og afturgjalding av eginpeninginum eisini.

Verða provisiónirnar ikki inntøkufordar er málið helst eitt skattamál og ikki eitt mál um svik í sambandi við bygging av skipinum.

DØMI 2

Tann byggjandi skipasmiðjan roknar sær sjálvandi ein vinning av byggingini. Lat okkum siga, at hesin vinningur er 10-15% av byggiðrisinum. Mær kunnugt er einki ólógligt í hesum.

Byggið harrin hevur ov litið av eginpeningi og skipasmiðjan setir tí ein part av vinninginum í sum partapening hjá byggið harranum.

Vinningurin hjá skipasmiðjuni er sjálvandi innbyggur í projektið, sum verður dýrari av hesum. Tá skipasmiðjan setur ein part av vinninginum sum partapening er hetta sjálvandi av tí innbyggda vinninginum og eginpeningurin er tí innbyggur, men eingin ivi kann vera um, at hetta er fullt lógligt, tí tað er góðtikið alment.

Tað er væl hugsandi, at tá skipasmiðjan undir samráðingum um endaligan byggikostnað verður greið yvir, at byggið harrin fær brúk fyrri hjálpi til eginpening, av hesari orsök roknar sær hægri vinning. Slíkt vil sjálvandi vera vónleyst at prógva, men tá mark ella reglur ikki eru um støddina av atlaða vinninginum hjá skipasmiðjuni, vil hetta neyvni vera ólógligt.

DØMI 3

Á sama hátt sum dømi 2, men skipasmiðjan læsir í staðin byggið harranum meginpartin av eginpeninginum, eins og í Globalmálinum.

DØMI 4 & 5

Hes kunnu motorleverandørar og aðrir koma inn saman við ella í staðin fyrri skipasmiðjuna.

Grundin til, at henda mannagongd bar til var óiva fyrri at fáa nýggj skip til landið og at geva ungum virkisfúsnum monnum móguleika at ognast skip.

Møguliga var parta- og lokalpolitikkur ikki við frá byrjan av, men hann kom seinni í ríkiligt mál.

Tosið um eginpening tey seinastu 15-20 árin hevur domnerað tjakið um skipabyggingina og tað er eftir minnum tykki skeivt, at avgerandi fyrri um eitt skip skuldi byggjast, átti ikki at verið hvønn partapolitisk-an lit byggið harrin hevði ella um eginpeningur var, men

Tilvildarlaga vald mynd

um brúk ella grundarlag var fyrri skipinum.

Nógv av skipunum, sum komu í 80-unum høvdu ongán móguleika at bera seg sjálvt um tey høvdu bæði 50%, 60% ella meira í tøkum skattaðum eginpeningi, tí tey megnuðu ikki so frægt sum at fáa sjálvan raksturinn at bera seg.

Tað mátti verið meira týðningarmikið hjá jättandi myndugleikum og peningastovnum at kanna rakstrarmóguleikarnar hjá skipinum enn um byggið harrin kláraði at skava nakrar krónur saman.

Tapini, sum landskassin fekk av hesum skipum, var tí, at skipini ikki kláraðu raksturinn og tað høvdu tey heldur ikki gjørt um egin kapitalurin kom uttanfrá, sum skattaður eginkapitalur.

---o---

Henda grein skal ikki skjilast sum at eg taki støðu til ella undir við tí manna-gönd, sum er komin fram undir Skálafjallmálinum ella at eg taki undir við tí praksis sum skiftandi landsstýri høvdu um eginpening, men heldur sum ein ábreiðsla til øll tey, sum pástanda, at tey trúðu, at

eginkapitalurin var reellur, uttan fyrst at gera sær greitt hvat reellur eginkapitalur var og hvussu hann við teirra egnu góðkenning lógliga kundi skrávast saman.

Tann, sum heldur, at útveganin av eginpeningi á henda hátt var eitt serfor-oyskt fyrirbrigdi, er skeivur, tí føroyingar vóru ikki sjálvlærdir á hesum øki, men lærdu óiva kynstrið í Noregi og Danmark.

Tað, sum byrjaði sum eitt mál avmarkað til Føroyar, hevur nú fingið avleiðingar í Danmark og tað skal ikki

undra, um skipamálini í Danmark verða nógv áhugaverdari enn tey føroysku og at danskir politikarar og figgingarstovnar-nir hava verið minst líka vitandi ella óvitandi um teir føroysku.

Hevur nakar annars áhuga fyrri eginpeningi, munnu ávisir vinnubyggingar við kreditfelagslånunum í 1980-unum uttan iva vera eins spennandi sum nógv av skipunum.

O.

Almannastovan deild í Vágum

Almannastovan er saman við Føroya Landsstýri og kommununum í Vágum komin ásamt um at lata upp viðtali í Vágum, ið kann veita borgarunum har ráð og vegleiðing í almannamálum.

Viðtalan, ið hevur fingið innivist á Heilsumiðstöðini í Miðvági, letur upp 22.01.1995, og Marjun í Kálvalið, sosalráðgevi, fer at taka sær av hesi tænastu.

Almannastovan, Vága viðtala, hevur tlf. nr. 32980. Telefax hjá Heilsumiðstöðini er: 33285.

Avgreiðslutiðirnar verða soleiðis: Mánadag/hósdag: Telefonviðtala kl. 10-12. Avgreiðsla kl. 13-15.